

אוקטובר
2008

קלאסי

דאנס תל אביב החודש הזה תראו הרבה מחול | תיאטרון אחר פסטיבל עכו מסורת שמחזיקה מעמד

רקפת לוי נלחמת על מקומה כיוצרת עצמאית | ביאנלות לאמנות איך הן משפיעות על היוצרים

יעלה אביטל

קירקבי מהקטמונים
תשיר באך באבו גוש

25 ש"ח כולל מע"מ

2536214-800030

מלאכת השירה

שירתה של יעלה אביטל, זמרת סופרן ישראלית ששרה בעיקר מוזיקה עתיקה, הולכת בעקבות מסורת השירה האנגלית העתיקה, אף שהיא דווקא נולדה וגדלה ליד הקטמונים בירושלים

יקיר בן-משה
צילום גדי דגון

עד שלא שמעתי את שירתה של יעלה אביטל, חשבתי שהיא רק שמועה טלפונית. ידירים התקשרו לספר לי על ההופעות שלה, הסופר דויד גרוסמן המליץ על שירתה, וכשנודע לי שהיא החליטה לשיר דווקא בפסבדום הומה בדרום תל אביב את שירו של המלחין האיטלקי בן המאה ה-16, ארקדלט, השיר שמילתו המצמררת הן: "הברבור הלבן גווע בעודו שר. המוות שלו כה מתוק, עד שאני מוכן למות אלף פעמים ביום", נברה סקרנותי.

כמה שבועות לאחר מכן שמעתי אותה בבית ביאליק במהלך אירוע ספרותי, שרה את שירו של ארקדלט. לשמע שירו של מלחין איטלקי גדול בביתו של משורר עברי גדול, מפיה של אביטל, נדמה שלא רק לי היה "עור ברווז"; הקהל כולו הרגיש את הצמרמורת. אביטל הצליחה לברוא בקולה הצלול עולם פנימי שלם ומפואר; קולה הופך כל מקום שבו הוא נשמע לחלל כנסייה קטן.

בדומה לזמרות בארוק מובחרות שאנו מכירים במסורת השירה האנגלית, לקול של אביטל יש איכות אותנטית, שמצד אחד מקפיא את הדם בסטריליות חדה ונקייה, אך מצד שני מצליחה לסחוף אחריה בהתלהבות את

המאזינים. לא במקרה מזכירה אביטל את הנוכחות הבימתית והשירית של אמה קירקבי, על העדינות והזרימה המכושפת שבה. האם לכך התכוון סופר

המקרא כשציין את הופעת האלוהות כ"בת קול"? אבל אתם אינכם צריכים להרחיק עד ימי המקרא, ואפילו לא עד אנגליה, כדי לשמוע את אביטל שרה מוזיקה עתיקה. בחול המועד סוכות, בפסטיבל אבו-גוש, היא תשיר את תפקיד הסופרן במיסה הגדולה, האלוהית, של באך - מיצירות הבארוק הווקאליות הגדולות ביותר, אם לא הגדולה שבהן.

"זו מתנה לשיר יצירות כמו

המיסה של באך", אומרת

אביטל (30). "אני שרה

המון יצירות יפהפיות,

ובכל פעם מהדש

אני אומרת 'וואו,

קיבלתי מתנה לשיר

את זה'. וכך אני ←

"שירה היא דבר מאוד פיזי, לאו דווקא בזמן קונצרט, אלא בכלל. האלמנט הפיזי הוא אחד הדברים הממכרים שבשירה. הגוף מצליח לייצר משהו שנמצא קודם לכן רק כאידיאל בתוך הראש, וכשאתה מצליח להוציא אותו דרך הקול שלך, זה מאוד משחרר"

בין כותלי הבית התהולו חיי משפחה תוססים מבחינה אמנותית: אמה, צביה אביטל ("אשת ספרות, כותבת שירים מדי פעם") האיזנה להרבה מוזיקה קלאסית. אביה, שניעו מסרוקו, נכבד במשרד הקליטה והיה איטאליסט גדול שדאג להביא יהודים לארץ. כל שבעת ארצות האחויות עניקים כיום באמנות ורוח - בספרות, בפילוסופיה ובמוזיקה, חוץ מאחד, שהוא רופא. "באופן רשמי, זה לא שאפשר להצביע על בית שניינו בו מוזיקה, אבל ככה זה יצא", אומרת אביטל. "גדלתי בבית אינטלקטואלי, שהיה גם מאוד פשוט במונחים אחרים. הצעדים השונים שלי במוזיקה היו בגיל שמונה. שרתי במקלהת 'איקור', שבידוע מקפירה על משמעת גבוהה. בכל סוף שבוע שני היו לקחים אותנו להשתתף בסדנאות ולהופיע בקונצרטים בקיבוצים, ואפילו נסענו להופעות בחו"ל".

מסגרת תובענית לילדה בת שמונה.

"כן, זו היתה מסגרת קשה. כל יום שלוש שעות חזרות; לא היה לי משהו אחר מלבד המקלה. משהו שהתחלתי שם בגיל צעיר, ככה שיותר מאוחר היה לי המון שברים דעת עצמי, ככה שיותר מאוחר היה לי המון שברים כתוצאה מזה - והאמת היא שעד היום. כשהייתי צעירה רציתי להיות כמו כולם. אמנם עשיתי בנרות בשירה, אך זה לא היה פשוט. לקראת הגיוס לצבא היתה לי האפשרות להיות 'מוזיקאית מצטיינת', אבל ממש לא רציתי, התנגדתי בכל תוקף, כך שלבסוף עשיתי שירות צבאי כמו כולם".

רצית להיות כמו כולם?!

"כן, זה אומר להיות גרילה. לא להשקיע את החל. אני לא מתיימרת להניד מה זאת הצלחה, אך אני כן רואה שתי דרכים מרכזיות לניהול קריירה. הראשונה, מה שאני מכנה 'להתאבד על הקריירה'. במקרה של מוזיקאית כמוני ההכונה היא לעגוב את הארץ ולא לחיות בישראל. זה כרוך כמוכן במחיר נפשי גבוה מאוד, לסגוע במקום זה אחד למשנהו. אפשרויות אחרות דלות מאוד, המוזיקאי לא מרגיש שיש לו כאן מקום, וזה קשה. האופציה השנייה לניהול קריירה היא לקיים אותה בדרכים אחרות, מינוריות יותר, לצד שמירה על אורח חיים 'נורמלי'. אני מודה שאני מסתכלת על התופעה הזאת באופן קיצוני, אבל לא רואית את זה האחרת. למי שנה התחנת. לא שזה צעד דרמטי מבחינתי - אך זוהי ההלטה חשובה מבחינת המיקום, למקם את עצמך בתוך בית. להקים משפחה. אני לא מוצאת דרך לשמר את המשפחה כשאני מנהלת קריירה בחו"ל. אתן לך דוגמה, אני עכשיו עובדת עם חברי ה'בארוקה' לקראת נסיעה לקרואטיה. כל חברי התזמורת למדו ועבדו בחו"ל, במשך שנים, וכולם החליטו לבסוף לחזור לארץ. למה בעצם? אולי כי באיזשהו שלב אתה רוצה למצוא לעצמך מקום נפשי, וזה לא משהו שיימצא באירופה. אתה צריך את המקום שלך, וכישראלי אולי לא תצליח להרגיש אותו אלא בארץ".

הכרה בין-לאומית

למרות זאת, הקריירה של אביטל בהחלט לא נשארה תחומה בגבולות הארץ. היא אמנם מרבה להופיע כסולנית ברחבי הארץ (בין היתר בפסטיבלי אבו-ג'וש וכפר בלום), להקליט עם תזמורת קאמרית ואנסמבלים המתמחים במוזיקה עתיקה (ובהם

מרגישה כלפי הצעירה הענקית והמסוכנת מאוד הזאת. באמת יש כאן מלאכת מחשבת במה שבאך עושה שם. לכל צילי יש מקום, שום דבר לא נכתב סתם בשביל להשלים את המשפט. הקושי הגדול בביצוע היצירה הוא לאו דווקא בתפקיד הסופרן אלא במקלה, כי זו יצירה גדולה למקלה. לסופרן יש בעיקר תפקידו דואט, מסוכנים מאוד אבל נהדרים. בתור אמן זה באמת כף לשיר את הקטעים האלו ולהיות חלק ממשנהו גדול, מיצירה גדולה".

המלצה אבנר בירון אמר בשיחה עם עודד זהבי על דניאל אלת, שישנה 'תחושה פיזית' שאותה חשים הנגנים בתזמורת. המיסה של באך היא באמת יצירה ענק. מהי התחושה שלך כזמרת במהלך מופע כזה?

"שירה היא דבר מאוד פיזי, לאו דווקא בזמן קונצרט, אלא בכלל. האלמנט הפיזי הוא אחד הדברים הממכרים שבשירה. הגוף מצליח לייצר משהו שנמצא קודם לכן רק כאידיאל בתוך הראש, וכשאתה מצליח להוציא אותו דרך הקול שלך, זה מאוד משחרר. אני מניחה שמתלווה לזה גם משהו רוחני - ולא שאני אהבתי את המילה הזאת - אבל זה בהחלט פיזי ומסכר, כמו כל דבר שגורם לאדם להרגיש טוב. אפשר להשוות את זה לאנשים שנושעים בפרט, ואני מרגישה את זה במיוחד אחרי שיעור פיתוח קול או אחרי חזרה טובה".

ולמרות הפיזיות הזאת, השירה שלך נשמעת חלקה ומדייקת, כמעט ללא מאמץ. איך שומרים על קול כזה?

"לא חושבים על זה במונחים של שמירה, אלא של פיתוח - איך אני מפתחת את הקול שלי. שמירה על קול זה דבר שנפחד לחשוב עליו, כאילו טמון בך משהו קיש לשמור עליו. לכן אני חושבת על זה כפיתוח של קול, ומשמייכה כל השנים בלימודי פיתוח קול".

משפחה אמנותית

את הביוגרפיה של אביטל קשה לסכם במשפט אחד ואפילו בפסקה. היא גדלה לצד שבעה (!) אחים ואחיות בשכונת רסקו שלידי קטמון בירושלים ("זו שכונה עממית", היא מציינת בחיך) ולמדה בבית הספר דנומק ("לא נחשב מהכי טובים בירושלים").

"כשהייתי צעירה רציתי להיות כמו כולם. אמנם עשיתי בגרות בשירה, אך זה לא היה פשוט. לקראת הגיוס לצבא היתה לי האפשרות להיות 'מוזיקאית מצטיינת', אבל ממש לא רציתי. התנגדתי בכל תוקף, כך שלבסוף עשיתי שירות צבאי כמו כולם"

ולשיר רפרטואר של מוזיקה עתיקה לצד זמרות מקומיות?

"זה כף מאוד, כי לכל אחד יש שפה אחרת מבחינת הביצוע. זה לא משנה מאיפה באת, כי במוזיקה הכתובה אפשר להכניס את עצמך מנימה וזה מניק את החופש להיות מי שאתה. אני לא חושבת, נניח, שזמרת איטלקיה תהיה בהכרח את מנטורדי טוב יותר מזמרת יפנית".

מצד שני, את שרה גם שירים ישראליים בעיבוד קלאסי, בין היתר משירי טסה ארגוב, עם שלישיית עתר. במה זה דומה לרפרטואר האירופי של המוזיקה העתיקה?

"לשיר שירים ישראליים זה לא בדיוק עניין של הרגשה, אלא של פשטות. המוזיקה בעברית, או בכלל מה שאנחנו מכנים 'מוזיקה קלה', קרובה מאוד ללבי, כי היא בנויה על אותו בסיס כמו המוזיקה העתיקה: להעביר טקסט בצורה הפשוטה והטובה ביותר. גם כשהמוזיקה העתיקה נתונה כטקסט, אתה מוסיף עליה ומאלתה. זה מה שכיף במוזיקה העתיקה, ולכן היא גם דומה למוזיקה קלה: כתובה לך רק מנגינה, ואתה יכול לעשות מה שאתה רוצה. להבדיל מבאך ש מאוד הקפיד עם הטקסט, רוב המלחינים של הבארוק - ובהם הנדל, פרסל ורוב המלחינים האיטלקיים - ממש מבקשים מהזמרים להוסיף, לאלתר ולקשט את המנגינה. כך שבסופו של דבר, הזמר עושה את מה שהוא אוהב, גם אם זה יוצא שונה ממה שמורגלים לשמוע. וכשאני שרה משיריו של טסה ארגוב, אני יודעת שאני עושה את זה כמו שאני עושה את זה, ולא בדרך אחרת. צריך הרבה אומץ לשיר בדרך שלך. אם זה לא לעצמך של כל אחד, זה כבר סיפור אחר. אני לא נכנסת למחשבות של איך זה צריך להישמע. אהבת את השיר שכתב ארקדלט על הרברבו הלבן הנוגע? רוב הרפרטואר הבארוקי מדבר על זה: הכאב המתוק. זה נורא כף לשיר טקסטים כאלו, כי מתרפקים על עצב שנהנים ממנו. אני נהנית מזה דק כשאני שרה".

מה בתוכניות?

"כמו הספורטאים, הזמר יודע שרוב התחרויות בתחום שלו מוגבלות לגיל מסוים. ובשונה מתחום הנגינה, שבו אתה יכול להופיע כנגן עד גיל מבוגר, זמרות כמוני חוששות מהגיל. אמה קירקבי היא דוגמה יוצאת דופן, כי לא אכפת לה לשוב ולהופיע גם כשהיא לא במיטבה. אני בת שלושים ורואה משהו שקיים באופק, זה לא פשוט. אני מסתכלת למשל על אחי הרופא, שעכשיו בגיל 47 הוא בשיא הקריירה שלו, וחושבת עד כמה זה שונה מתחום הזמרה. אני אומרת לעצמי שאני חייבת להספיק לעשות עוד הרבה דברים. מה לעשות הלאה? אני רוצה להרחיב את השפחה, אבל גם לגשת לתחרויות בין-לאומיות, ועוד להמשיך ולקיים חזרות, ולהופיע בקונצרטים, להוסיף ללמוד פיתוח קול, ולהקליט - וואו, יש לי המון דברים!"

"ארכדיה", "ספירטו ברוק", "בארוקה" ו"נובילה"), להשתתף באופן קבוע בסדנת האופרה הבין-לאומית בתל אביב, בסדנה למוזיקה עתיקה בירושלים, ובכיתות אמן בתנחית נסי ארג'טה, אוולין טאב, ג'ואן דורמן, ורה רוח' - אך, כאמור, למרות ההסתייגות שלה מדגש על פיתוח קריירה בחו"ל, אביטל כבר זכתה להכרה בין-לאומית ולשבחי הביקורת כשהופיעה בפסטיבלים של מוזיקה עתיקה ביוסק, בקיימברידג' ובפסטיבל מוצרט בגרמניה. בשנת 2004 היא זכתה בפרס בתחרות בארוק בין-לאומית שהתקיימה בבלניה, ומאז הופיעה כבר כמה פעמים בסיורי הופעות בהונגריה ובסדרת קונצרטים ברחבי ארצות הברית במסגרת קרן התרבות אמויקה-ישראל.

"זה מה שכיף במוזיקה העתיקה, ולכן היא גם דומה למוזיקה קלה: כתובה לך רק מנגינה, ואתה יכול לעשות מה שאתה רוצה. להבדיל מבאך שמאוד הקפיד עם הטקסט, רוב המלחינים של הבארוק - ובהם הנדל, פרסל ורוב המלחינים האיטלקיים - ממש מבקשים מהזמרים להוסיף, לאלתר ולקשט את המנגינה"

על אף הרצון "להיות כמו כולם", במשך השנים

הצלחת לפתח נוכחות בימתית מרשימה. מה גרם לך לשנות את דעתך ולבחור במוזיקה כדרך חיים? "אחרי הצבא לא רציתי להיכנס לאקדמיה למוזיקה. הייתי צעירה ורציתי לעצור הרגע ולחשוב מה אני רוצה לעשות עם עצמי. אבל מפני שכולם דחפו אותי, וכנשתי לאקדמיה בירושלים, ומידי הרגשתי נפלא. נהמתי מהמוזיקה ומהאנשים שגיליתי, לא הבנתי איך לא ראיית את כל זה קודם. למדתי פיתוח קול אצל מורות מציניות - פיניט שוורץ, מרים מלצר ומרינה לויט - והמסכתי ללימודי תואר שני. אחר כך נסעתי לגרמניה, ללימודים באקדמיה הגבוהה למוזיקה במיינץ, אבל לא רציתי להישאר שם. קיבלתי אמנם פרסים חשובים, אבל אני יודעת מה לעשות, לאן להמשיך. במוזיקה, אוילי בעצם כמו נבחרת תחומים, בשלב כלשהו אתה מרגיש שאין לך מסלול, כל אחד עם עצמו. כך שהעדפתי לחזור לישראל. כמו כן, כזמרת אני תלויה באלמנט הפיזי, אני חייבת לשמור על הגוף שלי והקול שלי, זה משפיע על ההחלטה".

הרפרטואר שלך מורכב ברובו ממוזיקה עתיקה. מהי ההרגשה הופיע בישראלית באירופה

i

המיסה הגדולה של באך, מיסה בסי מיוור, תנועל את אירועי פסטיבל אבו-נוש.

שלישי 21 באוקטובר 19:00, כנסיית קרית יערים, מש' חתמים: יעלה אביטל - סופרן, איילת אמוץ - מצו-סופרן, יוני חיימוביץ' - בריטון, מקהלת הגילי הגליון, הסימפוניה הישראלית באר שנט, מוצח: רות זר